

کاشی‌کاری‌های معرق و معقل

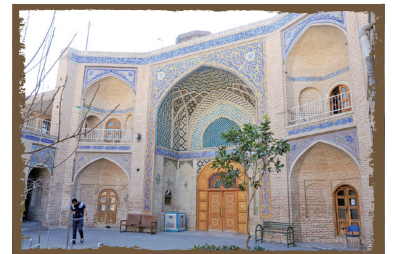
طراحی ورودی فرعی هم یک هستی با تزیینات کاشی‌کاری معقلی در نظر گرفته و زیبایی خاصی به آن داده است.

هستی‌های زیبا با آن معماری چشم‌نواز به حیاط کوچک و مربع‌شکل مسجد قندی منتهی می‌شوند و از آنجا می‌توان زیبایی ایوانی را که در ضلع جنوبی حیاط ساخته شده مشاهده کرد. شیبستان ستون‌دار مسجد که ۹ ستون با پوشش طاق و گنبد دارد هم در این قسمت بنا شده و ۲ محراب با کاشی‌کاری تزیینی در آن ساخته شده است. در ضلع شمالی مسجد هم ۱۲ ایوان دیگر ساخته شده اما عمق آنها به اندازه ایوان‌های جنوبی نیست. قرار دادن معماری منحصر به فرد ایوان‌های قرینه در کنار طاق‌نماهای تزیینی و کاشی‌کاری‌های معرق در شرقی و غربی حیاط، جلوه ویژه‌ای به این عمارت مذهبی بخشیده است. به‌طور کلی چند ویژگی جالب در معماری مسجد قندی وجود دارد؛ یکی ورودی طاق جناغی آجرچین که یادگار معماری بناهای مذهبی قاجار است و دیگری سبک کاشی‌کاری «معقل» و «معقل» که در هر گوشه مسجد به چشم می‌خورد.

نام مسجد: قندی
معمار: استاد حسن بنا
بانی: سیدهاشم هاشمی، معروف به قندی
دوره ساخت: ۱۲۹۰ تا ۱۳۲۹ | محله: خانی‌آباد

مسجد قندی که با گذشت دهه‌های طولانی هنوز در یکی از جنوبی‌ترین مناطق تهران می‌درخشد، یادگار استاد حسن بنا، معمار سرشناس معاصر است. استاد حسن بنا شهرتش را مدیون ساخت ساختمان‌های قرینه در کوچه لولاگر است اما معماری مسجد قندی را هم باید در زمره آثار ماندگار او قرار داد. با گذر از ورودی اصلی، هشت ضلعی کوچکی با پوشش گنبدی و کاشی‌کاری معرق که سبک معماران ایرانی بوده جلب نظر می‌کند. دو طرف هستی با کتیبه‌ای به خط ثلث سفید و با زمینه لاجوردی تزیین شده و جلوه و شکوه خاصی به این بخش از مسجد داده است. در ابتدای ورودی مسجد سکوی «پیرنشین» برای استراحت مسالخورگان بنا شده است. مسجد قندی یک ورودی فرعی هم دارد که در کوچه مجاور واقع شده و نمای ساده‌تری دارد. معمار مسجد در

گلدسته مسجد؛ بادگیر تابستانه

نام: مسجد و مدرسه حاج قنبر علی خان
معمار: میرزا محمد حسین قزوینی (خطاط)
بانی: حاج علی قنبرخان کردمافی | محله: عودلاجان
سال ساخت: ۱۲۵۰ هجری شمسی

صحن مسجد و مدرسه و دیگری در ضلع جنوبی و از کوچه شهید علی مرادی. اما یکی از زیباترین نمادهای معماری این مسجد، ماذنه یا همان محل اذان گویی است که در گذشته وقتی خبری از آیت‌الله‌های بلندبالای اطراف نبود به رهگذران ناآشنا نشان می‌داد مسجدی در نزدیکی آنهاست. زمانی درباره ویژگی‌های این گلدسته می‌گوید: «گلدسته ۶ متری مسجد حاج قنبرعلی خان روی پشت بام مسجد قرار دارد و علاوه بر اینکه محل گفتن اذان بود، قسمت پایینی آن به‌عنوان بادگیر شیبستان تابستانی مسجد هم استفاده می‌شد. برای دسترسی به این گلدسته نیز پله‌هایی مارپیچ در داخل بدنه گلدسته تعبیه و قسمت اذان گویی آن هم با آجر سنتی تزیین شده است.» زمانی درباره معماران و هنرمندان این بنا می‌گوید: «در منابع مکتوب در فهرست معماران این مسجد تنها به نام میرزا محمد قزوینی معروف به عمادالکتاب، خطاط کتیبه سر در ورودی مسجد اشاره شده است.»

مسجد قنبرعلی خان حال و هوای متفاوتی دارد. آرامش و سکوت محوطه این مسجد که حاصل معماری منحصر به فرد آن است، مسجد را از خیابان‌های پرفرت‌وآمد اطراف جدا می‌کند. در همان بدو ورود به مسجد، شیبستان زیبایی آن در ضلع شمالی که با ستون بلند استوار شده و نیز حوض بزرگ و هشت ضلعی و فیروزه‌های رنگ مرکز حیاط جلب توجه می‌کند. به‌گواه کتیبه کاشی‌کاری سر در ورودی مسجد، ساخت این بنا در دوره ناصرالدین شاه قاجار به پایان رسیده و حدود ۱۵۰ سال قدمت دارد. مسجد و مدرسه حاج قنبرعلی خان که به نام بانی خود حاج قنبرعلی خان سعیدالدوله به مسجد سعیدیه نیز شهرت دارد، بنایی اطبقه شامل سردر ورودی، ۲ ورودی مجزا، دالان و هشتی، صحن و شیبستان و ۱۸ حجره، گنبد، رواق‌ها و دیوارهای کاشی‌کاری شده است. یکی از ویژگی‌های معماری این مسجد ساده اما بسیار چشم‌نواز وجود آشیستان زمستانی و تابستانی است. علیرضا زمانی، تهران‌پژوه در این باره می‌گوید: «شیبستان تابستانی این مسجد در ضلع جنوبی صحن قرار گرفته و گنبدخانه و آرواق دارد. شیبستان زمستانی صحن نیز در ضلع غربی آن واقع شده و آرواقی دارد؛ یکی از

برادر خوانده مدرسه چهارباغ

نام: مسجد حاج ربیعلی
معمار: رستم معمار بروجردی

بانی: حاج ربیعلی (کدخدای سنگلج) | دوره ساخت: ۱۲۱۵ تا ۱۲۶۲ | محله: باستان

نیاز دارند. معماری مسجد حاج ربیعلی به گونه‌ای است که ۲ ورودی برای آن ساخته شده است. ورودی غربی به شیبستان زمستانه و ورودی جدید به شیبستان جدید منتهی می‌شود. کاشی‌کاری هفت‌رنگ این مسجد شبیه مدرسه چهارباغ اصفهان است که در دوره سلطنت شاه‌سلطان حسین، آخرین پادشاه حکومت صفوی ساخته شد. مسجد حاج ربیعلی ملحقات دیگری مثل مدرسه و تکیه داشته که با گذشت زمان تخریب شده‌اند. از مدرسه‌ای که در ضلع شرقی مسجد قرار داشت تنها یک ایوان با کاشی‌کاری و معقلی باقی مانده و کلاس‌های درس این مدرسه به خانه مسکونی تبدیل شده است. تکیه حاج ربیعلی هم که رویه‌روی گذر مستوفی واقع شده در سال‌های دور محوطه بزرگی داشته و مردم مراسم عزاداری محرم و تعزیه را در این محوطه برپا می‌کردند. در سال ۱۳۵۷ به جای تکیه قدیمی حاج ربیعلی که جزو ملحقات مسجد بود، حسینیه هیئت مکتب‌الرضا ساخته شده است.

مسجد حاج ربیعلی از بناهای به‌جامانده از دوره قاجار است که در سال‌های ابتدایی، مدرسه هم داشته اما با گذشت زمان تخریب شده و به جای آن بنای تجاری ساخته‌اند. یکی از ویژگی‌های مسجد حاج ربیعلی این است که صحن بزرگ و وسیعی دارد. طاق‌نماهای صحن عموماً با کاشی‌کاری گره خوش (طرح و الوان) تزیین شده و مرکز هر قطعه کاشی به سبک دوران صفوی و شبیه روزگار شاه‌سلطان حسین صفوی در اصفهان، با رسم الخط کوفی کلمات الله و علی را حک کرده‌اند. یکی دیگر از ویژگی‌هایی که مسجد حاج ربیعلی را در ردیف مساجد با معماری خاص قرار می‌دهد، حجره‌هایی است که در جبهه شرقی و غربی و به‌صورت قرینه ساخته شده و جلوی حجره‌ها با ایوان‌هایی با تزیینات معقلی و معرق ساخته شده که جلوه و شکوه خاصی به این قسمت داده‌اند. بنای مسجد ۸ حجره در ضلع شرقی و غربی داشته که هم‌اکنون ۳ حجره باقی مانده که یکی از آنها به‌طور کامل تخریب شده و ۲ حجره دیگر به بازسازی و مرمت